

Европейски проекти и инициативи на ЮЗДП – Благоевград

Инж. Теодор ТОДОРОВ – началник на отдел „Програми и проекти“ в ЮЗДП – Благоевград

Югозападното държавно предприятие – Благоевград, работи за прилагане на нови подходи и практики при възобновяване на горите от създаването си през 2011 година. Основните приоритети са свързани с подобряване на ефективността при производството на фиданки, разнообразяване на видовия състав и структурата на горите, създаване на устойчиви млади насаждения в унисон със съвременните концепции за опазване на биологичното разнообразие в горите и адаптация на горските екосистеми към промените в климата.

За постигане на поставените цели при възобновяването на горите в Югозападна България ЮЗДП използва възможностите за финансиране по различни донорски програми чрез разработване на природозащитни проекти в сътрудничество с партньори на национално и международно ниво. Тези проекти и инициативи са съобразени със спецификата на горския фонд на територията на Предприятието, където се намират редица защитени територии, а близо 65 % от държавните гори попадат в границите на националната екологична мрежа „Натура 2000“.

Разработваните проекти целят осигуряване на средства за реализиране на иновативни или недостатъчно финансирани дейности в горите, популяризирането на нови подходи и практики сред традиционния консервативната лесовъдска колегия, повишаване на обществената информираност за работата на лесовъдите, както и подобряване на имиджа на работещите в горския сектор.

Проекти и инициативи на ЮЗДП

Първата по-значима инициатива на територията на Предприятието е проект „Съхраняване на генетичния фонд и възстановяване на приоритетни горски местообитания в зони от Натура 2000“, изпълнен в периода 2011 – 2015 г. от Горска семеконтролна станция – София, в партньорство с ИАГ и Сдружение „Инициативна група „Витоша“. Проектът е разработен през 2010 г. по идея на инж. Свилена Божинова – тогавашен ди-

ректор на ГСС – София, като получава финансиране от Програма LIFE+ 2010 на ЕК и е изпълнен с подкрепата на ЮЗДП – Благоевград, и ДГС – София. В рамките на проекта в Държавен горски разсадник „Локорско“ край София е създадена първата в България генна банка за съхраняване на репродуктивни материали от горскодървесни видове, възобновено е производството в разсадника и са произведени 215 000 фиданки от 13 дървесни вида. Чрез залесяване са възстановени 40 ха увредени гори от два приоритетни типа горски местообитания, попадащи в 2 защитени зони от мрежата „Натура 2000“ на територията на ДГС – София. Натрупаният опит от изпълнението на проекта логично води към следващата стъпка – разработването на по-мощни проекти, в които водеща роля вече има ЮЗДП – Благоевград.

През 2016 г. е разработен проект „Възстановяване и подобряване на природозащитния статус на приоритетни горски хабитати от мрежата „Натура 2000“ в България“ – LIFEFORHAB. По това време поради нарастващите повреди в горите и обществения натиск се налага увеличаване на залесяваните площи на територията на ЮЗДП. Стига се до недостиг на залесителен материал и необходимост от закупуване на фиданки от други предприятия и дори внос от съседни държави. От друга страна, актуализираното екологично законодателство и все по-осезаемите ефекти от климатичните промени (като горските пожари) налагат разнообразяване на видовия състав, както и промени в подходите и практиките при възобновяване на горите. Инициативата за проект LIFEFORHAB е на директора на ЮЗДП, а сред основните цели е изграждането на инсталация за автоматизирано контейнерно производство на фиданки с голям капацитет, която да осигури автономност и гъвкавост на Предприятието за обезпечаване на възобновителните дейности в горите.

Проектът е успешно изпълнен в периода 2017 – 2021 г. от ЮЗДП в партньорство с ГСС – София, и финансовата

подкрепа на Програма LIFE Nature 2016 на ЕК, като след приключването му е включен в списъка с най-значимите природозащитни инициативи, реализирани в ЕС. Сред основните постигнати резултати от изпълнението на проект LIFEFORHAB са:

- Идентифициране и картиране на 332 източника на горски репродуктивни материали от 53 защитени зони от мрежата „Натура 2000“ в България, обхващащи всички типове горски природни местообитания в България;

- Разработени са Техническо ръководство за събиране, обработка, засяване и съхранение на семена от целеви дървесни видове и Техническо ръководство за възстановяване и управление на приоритетни горски местообитания;

- Изградена е инфраструктура и е доставено оборудване за автоматизирано производство на контейнерни фиданки с голям капацитет, официално производството стартира през 2019 г.;

- Произведени са над 2.1 млн. контейнерни фиданки от 20 дървесни вида – използвани за възстановяване на увредени горски местообитания;

- За първи път на европейско ниво в разсадник „Локорско“ е постигнато успешно производство на фиданки от дървовидна хвойна (*Juniperus excelsa*) (сн. 1);

- Възстановени са чрез залесяване 109.5 ха увредени от природни наруше-

ния гори в 6 зони от „Натура 2000“;

– Организиран са учебни посещения за студенти по горско стопанство от Лесотехническият университет, ученици, представители на неправителствени организации и експерти по горско стопанство.

Съществена е и промяната в нагласите на лесовъдската колегия за възобновяване на горите. Показателни за това са и думите на тогавашния зам.-директор на ЮЗДП, който при инвентаризация в разсадник „Локорско“ споделя: „Ако преди началото на проекта някой ми беше казал, че не само ще произвеждам фиданки от космат дъб за залесяване, но и ще им се радвам като дете, щях да го обявя за луд!“.

В резултат на натрупания опит и изградения капацитет още преди приключването на проект LIFEFORHAB през 2020 г. ЮЗДП вече работи по 3 нови проекта, реализирани с финансовата подкрепа на Програма LIFE на национално и международно ниво. Най-значимият от тях е проект „Подпомагане на възстановяването, климатичната устойчивост и значимостта за биологичното разнообразие на приоритетни горски местообитания в „Натура 2000 зони“ – LIFE REFOREST, в който Предприятието има водеща роля.

Проект LIFE REFOREST

Проект „Подпомагане на възстановяването, климатичната устойчивост и значимостта за биологичното разнообразие на приоритетни горски местообитания в „Натура 2000“ зони“ – LIFE REFOREST, се изпълнява в партньорство с WWF – България, и финансовата подкрепа на Програма LIFE Nature 2019 на Европейската комисия. Основната цел на проекта е подобряване на природозащитния статус и увеличаване на покритието на 5 приоритетни горски местообитания в 7 целеви зони в екологичната мрежа „Натура 2000“ у нас. Надграждайки резултатите от предходните инициативи на Пред-

приятието, проектът е насочен и към проблеми като адаптация на горите към климатичните промени, актуализация на нормативната уредба в горския сектор, изграждане на капацитет и партньорства за възобновяване на горите – включително недържавни гори, природозащитно образование и обучение.

Анализ на климатичните промени и очакваното въздействие върху разпространението и състоянието на горските екосистеми

За да създаваме устойчиви млади гори при бързо променящ се климат, е необходимо да предвидим изменението на основните климатични фактори през предстоящите десетилетия. Един от районите с очаквани най-сериозни промени у нас е Югозападна България, където според климатичните модели е много вероятен средиземноморски тип климат със значително повишаване на температурите. Използването на компютърни модели позволява да се направят прогнози и да се очертаят мерки за адаптиране на горите към климатичните промени. Като част от проект LIFE REFOREST за територията на ЮЗДП е извършено моделиране на екологичната ниша на видове, като са използвани компютърният модел MaxEnt, данните от измервания в метеорологични станции за периода 1961 – 1990 г. и прогнозираните изменения на климата според модела „Аладин“ по проекта CECILIA. Моделирането е извършено от екип на „Геополитморфик“ ООД с водещото участие на доц. д-р Момчил Панайотов – преподавател в ЛТУ. Резултатите от моделирането показват, че по очакваната реакция на климатичните промени дървесните видове на територията на ЮЗДП може условно да се разделят на 3 категории:

1. Дървесни видове, които се очаква да се сблъскат със сериозно редуциране на териториите с подходящи климатични

условия – предимно иглолистните и особено тези, които сега заемат най-студените зони в субалпийските гори.

2. Дървесни видове, за които може да се очаква нишата да се разширява и съответно те може да увеличат заемащата площ – предимно видовете от род дъб, келявият габър, смрики (хвойни) (сн. 2).

3. Видове, за които не се очаква съществена промяна – с малко участие в смесените широколистни гори – обикновен явор, планински ясен, планински бряст, обикновена череша, а на по-малка надморска височина – мъждрян, сребролистна липа, полски ясен, бяла тополя, върби.

Според резултатите от моделирането потенциалното свиване на екологичните ниши е притеснително за редица видове и изисква сериозни усилия в по-детайлни проучвания, мониторинг на състоянието на популациите, експерименти за натрупване на опит с производство на посадъчен материал и залесителни дейности, целенасочено стопанисване за толериране на такива видове.

За да се реализира потенциално по-добрата екологична ниша на дървовете, ще са необходими сериозни усилия в отглеждането на горите и тяхното опазване. В противен случай е вероятен преход към растителни съобщества от средиземноморски тип с доминиране на храсти и дребноразмерни дървета.

Важно уточнение е, че моделирането е само за екологичните условия и не отчита важни фактори като конкуренцията между видовете, възможностите за производство и разпространение на семена, стопанските дейности, с които може да се направляват значително процесите в горите.

Актуализация на нормативни документи в горския сектор

В рамките на проекта е сформирана работна група с участието на експер-

ти от ИАГ, които извършват анализ на нормативната уредба в горския сектор и изготвят предложения за актуализиране на ключови документи, отчитайки резултатите от климатичното моделиране в рамките на проекта. Целта е да бъде повишена ефективността на работата по възобновяване на горите, като се гарантира устойчивостта на създаваните млади насаждения в бъдеще предвид очакваните промени в климатичните условия и разпространението на горскодървесните видове. Изготвени са предложения за актуализация на следните документи:

- Наредба № 2 от 7.02.2013 г. за условията и реда за залесяване – предложени са промени в броя и честотата за провеждане на лесокултурни мероприятия (например отглеждане и попълване на горски култури) в схемите и гъстотите за залесяване, инвентаризацията и др.;

- Програма за адаптация на горите в България към климатичните промени – изготвено е наблюдение и обща оценка на изпълнението на Програмата към 31.12.2020 година. Изготвена и утвърдена от ИАГ е Методика за наблюдение и оценка на изпълнението на Програмата;

- Класификационна схема за горските месторастения в България – изготвени са предложения за разширяване на допустимия видов състав чрез включването на нови потенциални местни и неместни горскодървесни видове.

Разработените предложения от експертната работна група са внесени в ИАГ в края на 2021 г., но въпреки получените уверения в тяхната стойност все още актуализация на целевите документи не е извършена от страна на Изпълнителната агенция по горите.

Възстановяване на увредени горски местообитания чрез залесяване

По проекта, финансиран от Програма LIFE, и с допълнително осигурени средства от ЮЗДП – Благоевград, в целевите зони в екологична мрежа „Нату-

ра 2000“ са залесени над 362 ха нови гори от 5 типа приоритетни горски местообитания (при заложена цел по проекта 275 хектара) (сн. 3). Трайните засушавания през последните години налагат отделянето на сериозни усилия и средства за отглеждане и попълване на младите насаждения с цел осигуряване на успеха на залесяванията.

Работа в мрежа и изграждане на капацитет

Като част от изпълнението на проекта с водещата роля на WWF – България, са организирани 3 учебни пътувания за обмяна на опит и изграждане на капацитет по възобновяване на горите. В пътуванията участват 70 експерти от 39 институции и организации на национално и международно ниво, като са посетени общо 18 обекта за възстановяване на гори в България и Гърция (сн. 4).

В края на 2024 г. в София е организирана международна конференция по възобновяване на горите, в която участваха 69 експерти, представляващи 23 институции/организации от 8 държави – България, Гърция, Унгария, Северна Македония, Румъния, Полша, Словакия и Испания.

Природозащитно образование и обучение

Като част от проекта са заснети 2 филма, изготвена е пътуваща изложба „От семе до гора“, издадени са стикери, направени са серии от обучителни публикации в социалните мрежи, разпространява се редовен онлайн бюлетин до заинтересовани страни и експерти. Издадени са информационно-обучителни материали по горска педагогика – бро-

шури „Професията на лесовъда“, „Животът на едно дъбово дърво“ и „Занимателна книжка за гората“. Проведени са редица акции по производство на фиданки и залесяване с участието на доброволци.

Създаден е Посетителски информационен център за горите и екологичната мрежа „Натура 2000“ в Държавен горски разсадник „Локорско“, за който се разработва експозиция и учебна класна стая на открито (сн. 5).

Работата по изпълнение на проекта приключи през юни 2025 година и предстои отчитане на постигнатите резултати пред Управляващия орган на Програма LIFE.

Към момента ЮЗДП – Благоевград, продължава работата си по финализиране на дейностите по текущите проекти на Предприятието и разработването на нови проектни предложения. По инициатива на ръководството на Предприятието се разработват редица проекти за финансиране по програми като ПОС, INTERREG, ELSP, ПРСР и ERASMUS+, предвиждащи разнообразни дейности както на национално, така и на международно ниво. Въпреки многото предизвикателства, пред които е изправен горският сектор, работата ни продължава и се надяваме тя да бъде успешна и ползотворна – както за Предприятието, така и за природата и цялото ни общество.

